

Ambitiös kompetens, innovation och forskningspolitik viktigare än någonsin - Industrirådets förslag för att bibehålla starka företag efter Corona

Sverige och världen står inför vad som kan komma att bli en historiskt djup lågkonjunktur. Akut handlar det om att rädda lönsamma företag från konkurs. Samtidigt som vi måste hantera de akuta frågorna måste vi hålla i det långsiktiga tänkandet. Där är frågorna kring kompetensförsörjning, forskning och innovation avgörande.

Oaktat Corona så befinner vi oss i en global industriell revolution. Digitalisering, automatisering, artificiell intelligens och elektrifiering är dess grundpelare. Förutom tekniskiftet i sig sker en snabb anpassning både nationellt och globalt för att ställa om industrin mot minskad påverkan på klimatet. Företagens överlevnad förutsätter att de drar nytta av den snabba tekniska utvecklingen. Corona och risken för en internationell lågkonjunktur minskar utrymmet för misslyckande på den punkten.

Industrirådet ser ett nödvändigt behov att i krisens spår utnyttja tillfället att påskynda arbetet med de omställningar samhället och industrin står inför. Det handlar bland annat om att skapa system och infrastruktur för kompetensutveckling och det livslånga lärandet, utveckla strategiska innovationsprogram samt att stärka instituten som brygga mellan akademi och industri.

Det är viktigt att inte tappa bort betydelsen av de små och medelstora företagen. Dessa har en viktig roll som underleverantörer och är delar i många för landet viktiga försörjningskedjor, vilket sannolikt kommer bli än viktigare efter Corona. Då dessa företag finns såväl i storstad som på mindre orter och i glesbygd har de en avgörande roll i att säkerställa att hela landet fortsätter att leva efter Coronakrisen. Det är därför viktigt att beakta små och medelstora företags förutsättningar i de reformer som genomförs. Vi föreslår följande:

1. Kostnadslättnader för företag som investerar i kompetenshöjning

Utbildningsinsatser är förknippade med stora kostnader för företagen, främst i termer av utebliven produktion och lönekostnader. Vid korttidsarbete frigörs tid som ger möjlighet till mer omfattande kompetensutvecklingsinsatser än i normalkonjunktur. Om tiden kan användas till att höja de anställdas kompetens kan såväl anställda som företag gå stärkta ur en kris och samhällets kompetensförsörjning kan stärkas. Eftersom företag under korttidsarbete befinner sig i akuta ekonomiska problem saknas ofta tillräckliga resurser i företaget för att på egen hand kunna genomföra utbildningsinsatser. Det behövs statligt stöd för att använda den frigjorda tiden inom korttidsarbete på ett sätt som stärker framtida konkurrenskraft.

Vi menar att regering och riksdag därför bör genomföra det förslag som finns i den statliga utredningen om korttidsarbete (SOU 2019:10) om stöd för validering och kompetensåtgärder i samband med korttidsarbete. Liksom andra ekonomiska incitament som riktar sig till företag är det avgörande att ett sådant kostnadsstöd är enkelt att administrera. Regelkrångel och byråkrati riskerar att leda till ett svagt nyttjande och att företagen avstår från att investera i kompetensutveckling under korttidsarbete.

De ekonomiska riskerna och administrativa kraven som är kopplade till medfinansiering inom många stödprogram utgör en kraftig begränsning i vilka insatser som genomförs. Tillsammans med de osäkerheter som Corona medför och risken för en kraftig

konjunkturedgång ökar dessa begränsningar ytterligare. Industrirådet föreslår att därför att medfinansiering för kompetensinsatser inom ramen för ESF och andra stödprogram tas bort.

2. Stöd för regional samordning kring industrins kompetensförsörjning

På regional nivå finns ofta ett stort antal utbildningsaktörer och andra som arbetar för att stärka industrins utveckling på olika sätt. Inte minst för små- och medelstora företag kan det vara en utmaning att orientera sig i denna struktur och förstå vad som är relevant för just det företaget. Genom att stärka Teknikcollege och motsvarande strukturer som verkar för regional samordning mellan företag och utbildningssystem och informations spridning kring industrins kompetensbehov ökar förutsättningarna för att samtliga satsningar får det genomslag som avsetts.

3. Validering

För att utbildning ska kunna ske tids- och resurseffektivt är det nödvändigt att bygga vidare på den kompetens den anställde redan har utvecklat inom arbetslivet. En väl fungerande validering är en avgörande betydelse för att fler ska kunna utveckla sin kompetens, ställa om till nya kompetenskrav eller byta jobb.

3.1 Validering mot yrkeskompetens / Branschvalidering

Inom ramen för Svensk Industrivalidering har industrins parter tillsammans byggt upp en nationellt sammanhållen struktur för genomförande av branschvalidering, dvs validering mot arbetslivets behov och därtill kopplad kompetensutveckling. Utbildningsinsatser kan därmed riktas rätt oavsett om det handlar om kompetensutveckling för befintliga anställda eller individer i omställning. Validering säkerställer att den kompetensutveckling som genomförs är såväl motiverad som kostnadseffektiv.

Vi föreslår en insats som skapar ekonomiska förutsättningar för företagen och anställda att få handledning, stöd för genomförande av branschvalidering samt efterföljande utbildningsinsatser för de anställda. Insatsen kan med fördel utformas baserat på den beprövade modell som Tillväxtverket finansierat inom ramen för Smart Industri – Strategisk kompetensförsörjning i industriföretag (Jönköpingsmodellen) där fokus är coaching till företag och individ, branschvalidering samt kompetensutvecklingsinsatser som leder till erkända kompetensbevis

3.2 Validering mot offentliga utbildningssystemet

Ett stort hinder för yrkesverksamma som vill fylla på eller komplettera sin utbildning i högskolan är att bara den som är antagen och har påbörjat studier har rätt att få sin reella kompetens prövad och tillgodoräknad. För att yrkesverksamma ska ges möjlighet att redan innan de söker en utbildning bedöma hur stor del av en utbildning de kan tillgodoräkna sig behövs en möjlighet till förhandsbesked. Vi menar att UHR därför bör få i uppdrag att testa en modell med central ingång för förhandsbesked om tillgodoräknande av reell kompetens. Överlag måste validering mot kurser och utbildningar öka inom universitet och högskola, under förutsättning att de validerade kunskaperna möter samma lärandemål/kvalitet som den utbildning de valideras mot och att kvaliteten är hög.

Vi föreslår också att universitet och högskolor bör få ersättning utanför den ordinarie resurstilldelningen för utförd validering som resulterar i ett tillgodoräknade i enlighet med valideringsdelegationens förslag. Som en krisåtgärd bör särskilda resurser tilldelas direkt till lärosätena. Gör det dessutom möjligt att tillgodoräkna sig reell kompetens inom uppdragsutbildning i högskolan. Att det inte är möjligt idag är ett hinder för effektiva

utbildningsinsatser när företag eller omställningsorganisationer köper utbildning. Industrirådet stöder det förslag som presenterats av valideringsdelegationen.

4. Säkerställ att det reguljära utbildningssystemet kan stödja kompetensutveckling

4.1 Tillgängliggör grundläggande yrkesutbildning för industrin

Vi menar att yrkesvux bör öppnas upp för kompetensutveckling av yrkesverksamma. Om yrkesvux ska vara en motor i det livslånga lärandet behöver fler få tillgång till utbildningen. De yrkespaket som finns framtagna av Skolverket bör användas om dessa är godkända av respektive bransch. RUA/SKR bör få ett uppdrag att säkerställa att varje region har ett utbud av yrkeskurser och paket inom den gymnasiala vuxenutbildningen och att tillgängliggöra så mycket som möjligt av yrkespaketen digitalt.

4.2 Yrkeshögskolan är en viktig resurs för såväl kompetensförsörjning som kompetensutveckling

Yrkeshögskolan utgör en unik resurs i det svenska utbildningssystemet genom sin tydliga styrning mot arbetsmarknadens behov. De korta kurser som beslutades om den 15 mars utgör en viktig resurs för livslångt lärande. Satsningen med YH-flex är positiv och att involvera validering i utbildning är en förutsättning för att fler i yrkeslivet skall få ökad tillgång till utbildningarna och möjlighet att korta tiden till examen eller utbildningsbevis. Yrkeshögskolan har under senare år byggts ut kraftigt. Det är kommer nu framöver vara viktigt att säkerställa utbyggnaden och såväl kvalitet som utveckling av utbud och metoder.

4.3 Tillgängliggör högskolans resurser

Många relevanta utbildningar och kurser finns redan idag, men de behöver anpassas och modifieras. Det arbete som nu görs på lärosätena med att digitalisera kursutbudet bör utnyttjas för att möjliggöra för fler företag och individer att ta del av det. Regeringen bör därför ge universitet och högskolor särskilda resurser för att snabbt tillgängliggöra befintliga utbildningar på distans och i modulform för yrkesverksamma. Resurserna bör också användas för att ta fram nya utbildningar i samverkan med näringslivet med relevant innehåll. Dessa resurser bör ges separat utöver det ordinarie takbeloppet. Utbildningarna som tas fram i detta syfte måste ha en mer flexibel sök- och antagningsprocess.

Utöver särskilt riktade satsningar behövs politiska reformer för att det offentliga utbildningssystemet ska kunna bidra med kompetensutveckling för yrkesverksamma. Resurstilldelningen till högskolan behöver förändras för att ge lärosätena bättre ekonomiska förutsättningar att möta yrkesverksammas behov av relevant och flexibelt tillgänglig utbildning.

Många av de utbildningar som finns idag når inte fram till de företag eller individer som skulle dra stor nytta av dem, vilket gör att resurser blir outnyttjade. Företag och individer har mycket begränsade möjligheter att orientera sig i ett avlägset och svåröverskådligt utbildningssystem med snåriga regler och ersättningsmodeller. Det saknas en samlad bild/plattform av tillgängligt och relevant utbud. Vi anser att det finns behov av att samla information om kurser från offentligt utbildningssystem, privata aktörer, institut, företagsutbildningar och andra initiativ som ex. Civillingenjör 4.0 på en plattform.

5. Kraftsamling för industriell utveckling

Vi ser nu ett behov av att på ett tydligare sätt kraftsamla för en strategisk utveckling med industrins utmaningar i fokus. Vi förordar därför att ett brett program initieras för industrins utveckling. Fokus bör vara förmågan till transformation i kombination med tillämpning och strategisk användning av nya teknologier, digitalisering samt hållbar klimatomställning. Genom att dra nytta av den erfarenhet som finns hos program likt Digitaliseringslyftet och Robotlyftet finns det en stor potential i att skapa bättre förutsättningar för att möta företagens behov genom en sammanhållen, långsiktig breddsatsning.

6. Erbjud flexibilitet och generositet i offentliga FoU-program där näringslivet deltar

Fortsätt utbetalningar enligt plan i beviljade projekt, även om upparbetningstakten minskar och projekten drar ut på tiden, så att inte pengar riskerar att frysa inne och så att forskningsutförarens kassaflöden säker-ställs. Var flexibla med deadlines, både nationellt och internationellt (EU), för att öka möjligheterna att komma in med projektansökningar.

7. Acceptera kortare avtalstider för företagens medfinansiering

En ekonomisk kris i näringslivet kan innebära att företagen har svårt att teckna långa avtal om medfinansiering. Här behöver offentliga anslagsgivare vara ödmjuka och acceptera 1-års avtal med option för förlängning. Detta innebär i sin tur att det kan behövas garantier och mekanismer för att skala ner program och projekt om många företag hoppar av.

8. Behov av stöd till Sveriges FoU-intensiva startups och scaleups

Sveriges startups/scaleups drabbas hårt av coronakrisen. Det handlar om indragen finansiering, inställda projekt som tvingar dem att göra sig av med värdefull kompetens, vilket i sin tur ytterligare drar ner intresset hos investerare att skjuta till kapital. Företagen utarmas i rasande takt och situationen är allvarlig, inte bara för startupscenen i sig utan för Sveriges ekosystem för innovation där den fyller en viktig funktion.

Vi ser behov av ett snabbt agerande för att stödja till Sveriges FoU-intensiva startups och scaleups. Utveckling som sker i samarbete mellan storföretag och landets små innovativa företag har stort värde för den samlade innovationskraften. Det kan vara bolag inom områden som AI, digitalisering, energi och miljö, medicinteknik, life science och nya material. En annan viktig aspekt är att de attraherar kunskap och talang från hela världen.

9. Inför styrmedel så att lärosäten, institut och industri premieras att låna personal av varandra för att rädda både arbetstillfällena och forskningsprojekt

Det är generellt önskvärt att få en ökad rörelse av anställda mellan högskola, institut och industri. Corona-krisen tydliggör behovet och är ett tillfälle att testa hur det kan ske. Erfarenheterna kan sedan ligga till grund för ett utökat system för personrörlighet som fungerar permanent. Vid tillfällena då industrin tvingas dra ned på sin forskning kan personal förlora jobbet trots att deras kompetens behövs på lång sikt. Företagens önskan är att kunna övervintra kompetensen. Det kan handla om personal vars kompetens är efterfrågad och behövs på lärosäten och institut. Vi föreslår ett upplägg som kombinerar tjänstledighet från företaget med projektanställning i akademien, där staten står för lönen. Det upplägget följer

statsstödsregler. Det kan också vara åt andra hållet dvs att anställningsstopp och liknande medför att kompetensbrist uppstår i industrin. Då kan kompetens från lärosäten behöva bidra i den industriella forskningen. Vårt förslag skulle möjliggöra att:

- Industriforskare med akademiska meriter kan komma till användning inom akademien. Erfarna anställda i industrin kan bidra i undervisning, handledning och forskning.
- Erfarna anställda vid lärosäten kan bidra till den industriella forskningen, gäller t.ex. doktorander, post docs, lektorer och professorer.

10. Inrätta en parlamentarisk Forsknings- och innovationsberedning för en ambitions, långsiktig och robust forskningspolitik

Långsiktig och ambitiös FoU-politik är en av grundstenarna i Sveriges specialisering som kunskapsnation och en avgörande faktor till att världsledande företag har sin verksamhet i Sverige. Med en fyraårig Forsknings- och Innovationsproposition till hösten är det kanske mer viktigt än någonsin att ambitionsnivån för Sveriges roll i forskning och teknisk utveckling inte lider skada av den innevarande krisen. Vi ser behov av en blocköverskridande parlamentarisk FoU-beredning som trots kris säkerställer att Sverige inte frångår ambitionen att vara en ledande kunskapsnation.

11. Förläng och förstärk strategiska innovationsprogram

Satsningar på både befintliga och nya strategiska innovationsprogram bör ske inom områden där näringslivets FoU har drabbats särskilt hårt av krisen samt där andra behov påvisats. De strategiska innovationsprogrammen är inriktade mot att stärka Sveriges konkurrenskraft och i samverkan med akademi och institut bygga upp strategiskt viktig kunskap samt initiativ för test och demonstration och tillgängliggöra kunskapen, inte minst för små- och medelstora företag. De strategiska innovationsprogrammen har en viktig roll att spela i omställningen mot hållbarhet och vi får inte riskera att tappa fart. Vi anser att programmen måste stärkas och ges en ännu större roll i det läge vi befinner oss i nu.

12. Öka anslagen till forskningsinstituterna samt tillåt högre andel offentligt stöd i forskningsprojekt i samverkan med näringslivet

Instituterna har en central och unik roll att fylla i Sverige, bland annat genom att tillgängliggöra spetskunskap för industrin inom strategiskt viktiga områden. Instituterna fungerar som brygga mellan akademiens forskning och industrin, där ny teknik kan verifieras och nya lösningar möjliggöras. Detta gör att nya tillämpningar kan utvecklas och testas, vilket möter ett viktigt behov från företagen. Med mer resurser till industriforskningsinstituterna kan de i ännu högre utsträckning bidra till att skapa starkare plattform för behovsmotiverad och industrirelevant forskning samt test- och demomiljöer som möter industrins behov. Instituterna har också en viktig uppgift att bidra till att små och medelstora företag får tillgång till ny kunskap och teknik samt handfast stöd att nyttiggöra den.

Industrirådet föreslår att tillämpa motsvarande förändring av gruppundantaget för industriell forskning och utveckling som under finanskrisen 2008–2009 så att den offentliga stödandelen av projektkostnaderna kan uppgå till 75 procent för stora företag och 80-90 procent för små- och medelstora företag.

Industrirådet 20200428

Klas Wåhlberg, VD Teknikföretagen

Marie Nilsson, Ordf. IF Metall

David Johnsson, VD TMF

Per-Olof Sjöo, Ordf. GS Facket

Magnus Huss, vVD IKEM

Ulrika Lindstrand, Ordf. Sveriges ingenjörer

Björn Hellman, VD Livsmedelsföretagen

Lena-Liisa Tengblad, VD Gröna Arbetsgivare

Martin Linder, Ordf Unionen

Per Hidesten, VD Industriarbetsgivarna

Carina Håkansson, VD Skogsindustrierna

LIF, VD Anders Blanck